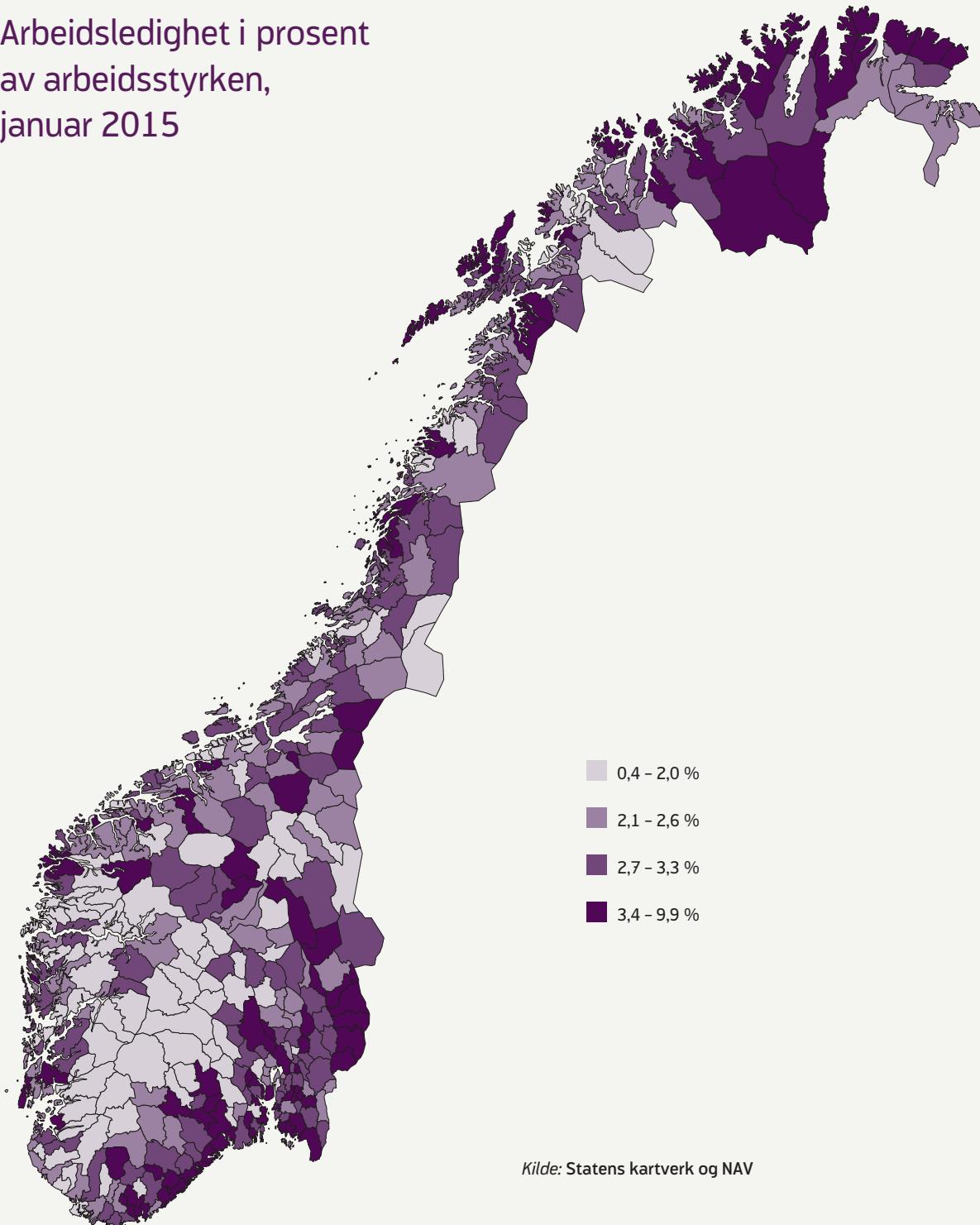

Arbeidsledighet i prosent av arbeidsstyrken, januar 2015

UTVIKLINGEN PÅ ARBEIDSMARKEDET¹

NAV's arbeidsmarkedsprognose

Sammendrag

Den registrerte ledigheten økte svakt gjennom 2014, men vi venter en større økning i 2015. Bakgrunnen for dette er at vi antar en svakere vekst i fastlandsøkonomien i år enn i fjor, og dermed svakere vekst i sysselsettingen. Til neste år antar vi at veksten i fastlandsøkonomien vil bli noe høyere og at ledigheten vil øke mindre gjennom 2016 enn i år. I gjennomsnitt forventer vi at det vil bli 82 000 registrerte ledige i år og 90 000 neste år. Ledigheten som andel av arbeidsstyrken venter vi at vil bli på 3,0 prosent i år og 3,2 prosent i 2016.

Oljeinvesteringene falt i fjorårets tre første kvartaler. Den betydelige nedgangen i oljeprisen de siste månedene ventes å medføre ytterligere fall i oljeinvesteringene både i år og neste år. Boliginvesteringer viste også en nedgang fram til tredje kvartal i fjor, og på grunn av lavere vekst i boligprisene og lav igangsetting venter vi ikke ny vekst før til neste år. Dette er faktorer som vil bidra til lavere vekst i fastlandsøkonomien og i sysselsettingen. Privat konsum ventes å vokse mindre i år enn i fjor som følge av lavere vekst i sysselsettingen, moderat vekst i lønningene og høyere prisvekst. Dette vil også bidra til lavere aktivitet i fastlandsøkonomien.

Nedgangen i oljeprisen har samtidig medført en svekkelse av den norske kronen og dermed bedret konkurransevne for norske eksportører. Dette, sammen med en noe høyere vekst internasjonalt, vil bidra til økt eksport av varer og tjenester i år og neste år.

.....
¹ NAVs prognoser er utarbeidet av prognosegruppen i Arbeids- og velferdsdirektoratet. Artikkelen er skrevet av Kari-Mette Ørbog.

Utviklingen på arbeidsmarkedet

Antall personer i arbeidsstyrken og antall sysselsatte økte i årsgjennomsnitt mer i 2014 enn i 2013, ifølge AKU-tall. Antall personer i yrkesaktiv alder økte imidlertid enda mer, slik at både yrkesdeltakelsen og sysselsettingsandelen ble lavere enn i 2013. Ledighetsraten ifølge AKU ble på 3,5 prosent i 2014, og det er uendret fra 2013. Ser man på utviklingen gjennom 2014, viser sesongjusterte AKU-tall at sysselsettingen vokste mer enn arbeidsstyrken første halvår, slik at arbeidsledigheten gikk litt ned. I andre halvår vokste arbeidsstyrken mer enn sysselsettingen, noe som bidro til en klar oppgang i ledigheten.

Den registrerte ledigheten steg svakt gjennom fjoråret, før den falt de siste to månedene. Denne nedgangen skyldes blant annet at flere begynte på arbeidsmarkedstiltak mot slutten av året. I 2014 var det i gjennomsnitt 75 300 helt ledige og det tilsvarer en ledighetsrate på 2,8 prosent. Bruttoarbeidsledigheten, som er summen av helt arbeidsledige og arbeidsøkere på tiltak, ble på 88 000 i gjennomsnitt i 2014. Det tilsvarer 3,3 prosent av arbeidsstyrken.

TO MÅL PÅ ARBEIDSLEDIGHETEN I NORGE

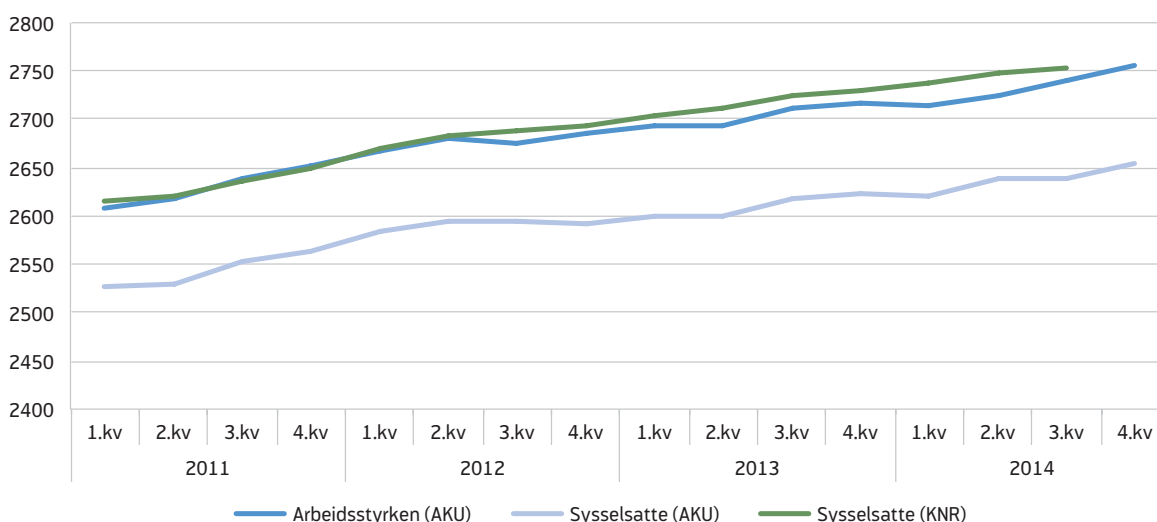
NAV's ledighetstall viser antall personer som registrerer seg som arbeidssøkere hos NAV. Statistisk sentralbyrås (SSB) arbeidskraftundersøkelse (AKU) er en utvalgsundersøkelse som kartlegger arbeidsstyrken, sysselsettingen og arbeidsledigheten. Personer uten arbeid, som ikke har rett på dagpenger eller til å delta på arbeidsmarkedstiltak, kan mangle incentiv til å registrere seg som arbeidssøker hos NAV samtidig som de svarer i AKU at de er ledige og aktivt søker arbeid. Dette er en av grunnene til avviket mellom antall registrerte ledige hos NAV og ifølge AKU. For nærmere forklaring om avviket mellom registrert ledighet og AKU-ledighet, se <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/statistikker/akumnd/tilleggsinformasjon/arsaker-til-avvik-i-ledighetstallene-til-nav-og-ssb>. Se også «Begreper og definisjoner» bakerst i publikasjonen for en detaljert beskrivelse av de ulike arbeidsmarkedsvareblene.

For en nærmere beskrivelse av utviklingen på arbeidsmarkedet i 2014, se artikkelen «Arbeidsmarknaden i 2014» i dette nummeret av Arbeid og velferd.

Svakere vekst i sysselsettingen

For 2014 i gjennomsnitt økte sysselsettingen målt ved AKU med 27 000 personer, tilsvarende en vekst på 1,0 prosent fra 2013. Sysselsettingsandelen, som er antall sysselsatte delt på antall personer mellom 15 og

Figur 1. Sysselsatte ifølge AKU og Nasjonalregnskapet. Arbeidsstyrken ifølge AKU. Sesongjustert. 1 000 personer

Kilde: SSB

74 år, ble på 68,5 prosent, noe lavere enn i 2013. AKU-sysselsettingen viste store svingninger i løpet av fjoråret ifølge sesongjusterte tall (se figur 1). Fra fjerde kvartal 2013 til fjerde kvartal 2014 økte den med 31 000 personer, samme økning som i tilsvarende periode året før. Sysselsettingen ifølge kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR)² vokste med 24 000 personer fra fjerde kvartal 2013 til tredje kvartal 2014, siste kvartal det finnes tall for. Denne økningen er lavere enn i samme periode året før. Veksten i KNR-sysselsettingen avtok i tredje kvartal i fjor. En nedgang i sysselsettingen innen flere næringer, blant annet utvinning av olje og gass inkludert tjenester knyttet til det, utenriks sjøfart og varehandel, bidro til dette.

Vekst i arbeidsstyrken

Arbeidsstyrken er summen av de sysselsatte og arbeidsledige i yrkesaktiv alder, mellom 15 og 74 år. Etter en liten nedgang i første kvartal i fjor, økte antall personer i arbeidsstyrken resten av året, og veksten tiltok mot slutten av året ifølge sesongjusterte tall (se

figur 1). Yrkesdeltakelsen, som er arbeidsstyrken delt på befolkningen i yrkesaktiv alder, gikk også opp gjennom fjoråret og var i fjerde kvartal 71,2 prosent.

Arbeidsstyrken økte i gjennomsnitt med 30 000 personer fra 2013 til 2014 (se figur 2). Dekomponert består oppgangen i arbeidsstyrken av en økning i sysselsettingen på over 27 000 og en økning i AKU-ledigheten på over 1 000. Gruppen i alderen 55 til 74 år har hatt den største oppgangen i sysselsettingen, mens gruppen i alderen 25 til 54 år har hatt den største oppgangen i AKU-ledigheten. Den yngste gruppen, de mellom 15 og 24 år, har hatt nedgang i både sysselsettingen og ledigheten i samme periode. Det har gitt en vekst i antall personer utenfor arbeidsstyrken i den yngste aldersgruppen på 18 000.

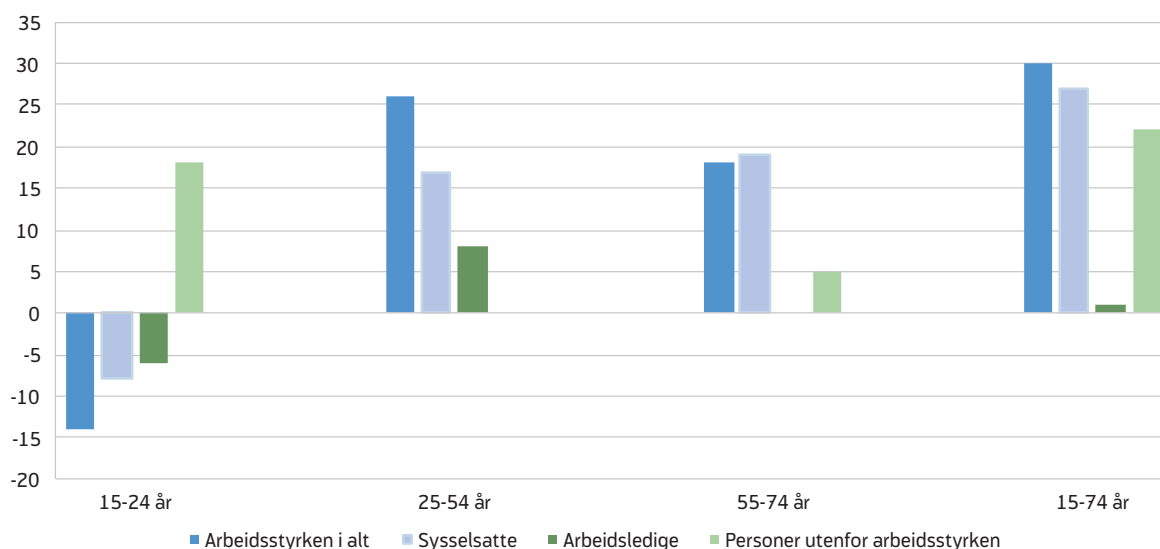
Yrkesdeltakelsen for 2014 samlet ble på 71,0 prosent, og det er 0,2 prosent lavere enn i 2013. Den har falt mest for personer i alderen 15–24 år.

Oppgang i ledigheten

Arbeidsledigheten målt ved AKU falt gjennom første halvår i fjor, før den steg betydelig gjennom andre halvår (se figur 3). Som andel av arbeidsstyrken var AKU-ledigheten 3,7 prosent i fjerde kvartal 2014.

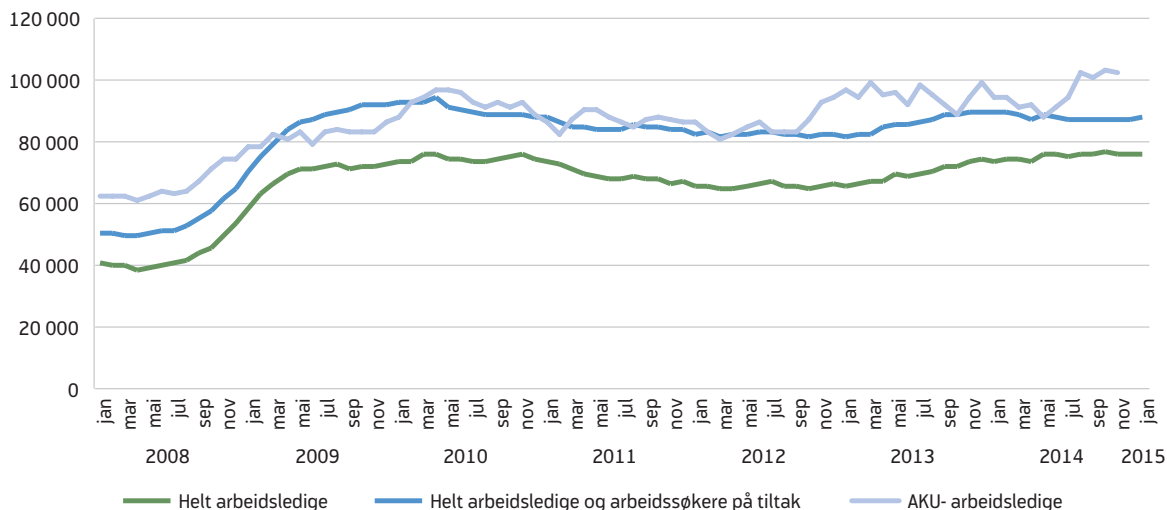
² Sysselsettingen målt ved AKU omfatter kun personer bosatt i Norge og er derfor lavere enn sysselsettingen slik den beregnes i KNR, siden den sistnevnte også inkluderer midlertidig sysselsatte som ikke er registrert bosatte.

Figur 2. Endringer i befolkningen i yrkesaktiv alder etter arbeidsstyrkestatus. 1 000 personer. 2013–2014

Kilde: SSB

Figur 3. Utviklingen i antallet registrerte helt ledige, summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak og arbeidsledige ifølge Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU). Sesongjusterte tall. Januar 2008 – januar 2015

Kilde: SSB og NAV

Men for 2014 samlet endte ledighetsraten på 3,5 prosent, og det er uendret fra 2013.

Antallet som registrerte seg som helt arbeidsledige hos NAV har vært relativt stabilt gjennom 2014. Ledigheten utviklet seg litt bedre i fjor høst enn vi ventet. Istedenfor en fortsatt svak oppgang gjennom høsten, avtok ledigheten og falt i årets to siste måneder. En del av nedgangen skyldes at flere enn det som er vanlig startet i arbeidsmarkedstiltak mot slutten av året. Antallet helt ledige ble på 75 300 i årsgjennomsnitt. Det tilsvarer en vekst på 5 500, eller 7,9 prosent fra årsgjennomsnittet i 2013. Som andel av arbeidsstyrken ble ledigheten for 2014 samlet 2,8 prosent, en økning fra 2,6 prosent i 2013.

Bruttoarbeidsledigheten, som er summen av helt arbeidsledige og arbeidssøkere på tiltak, ble på 88 000 i gjennomsnitt i 2014. Det tilsvarer 3,3 prosent av arbeidsstyrken, mot 3,2 prosent av arbeidsstyrken i 2013. Det er 1 900 flere enn 2013 og tilsvarer en vekst på 2,2 prosent. En årsak til at veksten i bruttoledigheten var lavere enn for den registrerte ledigheten, var en nedgang i antall arbeidssøkere som deltok i tiltak. I gjennomsnitt var 12 700 arbeidssøkere på tiltak i 2014, en nedgang på 22 prosent sammenliknet med 2013.

Utviklingen internasjonalt

Norge er en liten, åpen økonomi. Eksporten av tradisjonelle varer og tjenester utgjør om lag 20 prosent av Fastlands-BNP³. Omfanget av norsk eksport betyr mye for produksjonen i Norge og derfor også etterspørselen etter arbeidskraft. I 2014 gikk 70 prosent av fastlandseksporten til EU og USA, målt i løpende priser. Utviklingen hos våre handelspartnere påvirker derfor utviklingen i norsk økonomi.

Svak vekst i eurosonen

Den økonomiske veksten i eurosonen var svak i de tre første kvartalene av 2014. Dette gjenspeiler utvikling i eurosonens to største økonomier. I Tyskland stoppet veksten opp i andre og tredje kvartal, mens i Frankrike tok veksten seg opp i tredje kvartal etter nullvekst i første halvår. Ifølge sesongjusterte tall fra Eurostat tiltok veksten i privat konsum gjennom store deler av året og bidro positivt til BNP-veksten. Investeringene i fast realkapital falt og bidro dermed til å trekke veksten ned. Sammenliknet med tredje kvartal 2013 var

³ Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge er lik bruttonasjonalprodukt (BNP) utenom næringene utvinning av olje og naturgass, tjenester knyttet til olje- og gassutvinning, rørtransport og utenriks sjøfart.

BNP i eurosonen 0,8 prosent høyere i tredje kvartal 2014.

Industriproduksjonen en indikator for BNP-veksten. Vekstraten i industriproduksjonen har avtatt siden september i fjor og vokste med 0,2 prosent fra oktober til november. Det tyder ikke på at BNP-veksten i fjerde kvartal tiltar. Industriproduksjonen var 0,4 prosent lavere i november i fjor enn den var i november 2013.

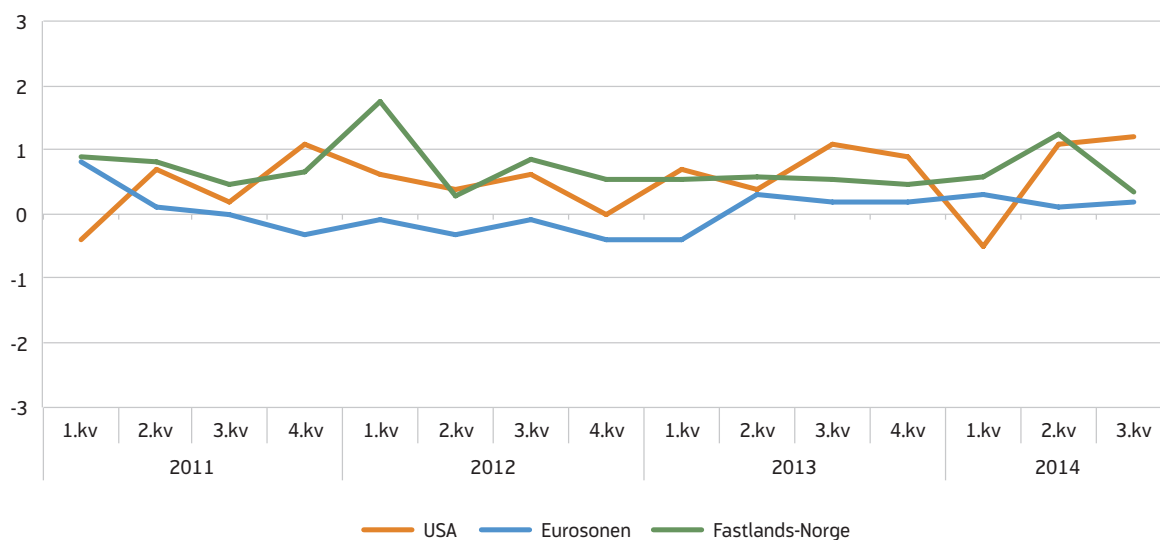
Sysselsettingen i eurosonen har falt gjennom flere år. Nedgangen stoppet opp i tredje kvartal 2013 og sysselsettingen begynte å vokse svakt gjennom første halvår i fjor. Ledighetsraten har vært uendret siden august. I november var arbeidsledigheten 11,5 prosent i eurosonen, ifølge sesongjusterte tall fra Eurostat. Dette er litt lavere enn november for ett år siden, da den var på 11,9 prosent. En tydelig oppgang i sysselsettingsveksten vil ikke komme før BNP-veksten tiltar, noe som også vil bidra til nedgang i arbeidsledigheten.

Prisveksten i eurosonen har lenge vært lavere enn inflasjonsmålet på nær 2,0 prosent, fastsatt av Den europeiske sentralbanken (ESB). Både i desember og januar har tolv måneders prisveksten vært negativ. Fallet i oljeprisen har bidratt til den svake prisveksten siden i fjor

sommer. Prisfall eller vedvarende lav inflasjon kan dempe den økonomiske veksten, da det kan bidra til at folk utsetter sine kjøp eller investeringer i påvente av ytterligere nedgang i prisene. For å stimulere økonomien ble styringsrenten satt ned til 0,05 prosent i september. På rentemøtet 22. januar kunngjorde ESB-lederen Mario Draghi ytterligere ekspansive pengepolitiske tiltak for å bidra til vekst i eurosonen med oppstart i mars. Disse tiltakene består i at det europeiske systemet av sentralbanker skal kjøpe obligasjoner utstedt av stater og institusjoner i eurosonen for 60 milliarder euro i måneden fram til ESB ser en klar tendens til at inflasjonen stabiliserer seg rundt inflasjonsmålet.

Vi antar at den ekspansive pengepolitikken vil fremme vekst i eurosonen framover. I tillegg venter vi at den betydelig lavere oljeprisen vil bidra til økt økonomisk vekst da eurosonen er en oljeimportør. Euroen har svekket seg og gjør eksport av varer og tjenester fra eurosonen mer konkurransedyktig. Det internasjonale pengefondet (IMF) antar likevel i sin siste prognose at den svake investeringsveksten vil veie opp for disse positive bidragene, i tillegg til mindre etterspørsel etter eksportvarer fra eurosonen på grunn av lavere vekst i framvoksende økonomier. De har derfor nedjustert vekstanslagene siden forrige prognose i okto-

Figur 4. Kvartalsvis BNP-vekst blant Norges viktigste handelspartnere. Sesongjusterte tall. Prosent

Kilde: Eurostat og SSB

ber og venter 1,2 prosent vekst i eurosonen i år og 1,4 prosent vekst neste år.

Høyere vekst i USA

Den amerikanske økonomien hadde en positiv utvikling i 2014. I tredje kvartal var det spesielt god vekst i privat konsum i husholdningene, næringsinvesteringer og i både offentlige utgifter og investeringer, ifølge tall fra The U.S. Bureau of Economic Analysis.

Industriproduksjonen gikk litt ned i desember etter å ha steget siden september, viser sesongjusterte tall fra den amerikanske sentralbanken Federal Reserve. Nedgangen kan tyde på at BNP-veksten i fjerde kvartal blir mer moderat enn de to foregående. Industriproduksjonen var 4,9 prosent høyere enn i desember 2013.

Arbeidsmarkedet bedret seg gjennom 2014. Gjennomsnittlig månedlig vekst i sysselsettingen var på 246 000 i 2014, mot 194 000 i 2013. Som andel av arbeidsstyrken var ledigheten på 6,2 prosent for 2014 samlet. Sesongjusterte månedstall fra Bureau of Labor Statistics viser at ledighetsraten i desember var 5,6 mot 6,7 i desember 2013.

Bedringen i arbeidsmarkedet har ført til at Federal Reserve har avvirket den ekspansive pengepolitikken med støttekjøp av obligasjoner. Første heving av styringsrenten fra det nåværende nivået på 0 til 0,25 prosent er ventet i juni, siden arbeidsledigheten nå er nær det estimerte «naturlige nivået» på 5,5 prosent. Men inflasjonen har utviklet seg noe svakt på grunn av lavere oljepris og sterkere dollar. Dersom prisveksten ikke tar seg opp, kan renten forbli på 0 prosent lenger og bidra til å stimulere aktiviteten i den amerikanske økonomien. Den lave oljeprisen ventes å bedre husholdningenes kjøpekraft, slik at etterspørselen fra hjemmemarkedet tar seg opp. Vi venter, i tråd med IMF's prognose, at veksten i USA tiltar i år og blir høy også neste år.

Svakere utsikter globalt

Veksten i USA var sterkere enn ventet i tredje kvartal, men den var svakere enn ventet i de fleste andre store økonomier og særlig i eurosonen og Japan. I Kina vokste BNP med 7,4 prosent i 2014, marginalt lavere

enn myndighetenes mål på 7,5 prosent. Lavere aktivitet i eiendomsmarkedet, lavere investeringer og mindre eksport trakk veksten ned.

Medlemslandene i OPEC (Organisasjonen for oljeproduiserende land) har over lengere tid ikke kuttet i produksjonen, på tross av økningen i oljeproduksjonen blant land utenfor OPEC. Det er spesielt produksjonsøkningen i USA som har ført til høyere tilbud av olje på verdensmarkedet, og ved om lag uendret etterspørsel har dette gitt en lavere oljepris. IMF antar i sin januar-prognose at andre faktorer vil overstige de positive impulsene fallet i oljeprisen har på den globale økonomien og at den lavere oljeprisen ikke vil føre til høyere global vekst i år eller neste år. Investeringene er lave og det demper BNP-veksten globalt, og flere oljeeksporterende land ventes å få en lavere økonomisk vekst som følge av fallet i oljeprisen. IMF har nedjustert vekstforventningene til alle utviklede økonomier, med unntak av USA. I eurosonen og Japan er IMF bekymret for stagnasjon og lav inflasjon. Blant de framvoksende økonomiene venter de svakere utvikling i Kina og en resesjon i Russland. Anslagene for den globale veksten har derfor blitt nedjustert og er nå på 3,5 prosent i år og 3,7 prosent til neste år.

Utviklingen i Norge

Lavere vekst i fastlandsøkonomien

Veksten i bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge avtok i tredje kvartal i fjor, etter en sterk vekst i andre kvartal. Ifølge sesongjusterte tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR), ble veksten i Fastlands-BNP på 0,4 prosent i tredje kvartal (se tabell 1). Det tilsvarer en vekst på 1,4 prosent i årlig rate og er en lavere veksttakt enn SSBs estimerte årlige trendvekst for norsk økonomi, som er på underkant av 2,5 prosent. Med unntak av andre kvartal i fjor har dermed veksten vært under trend de siste to årene og utviklingen kan karakteriseres som en nedgangskonjunktur.

At veksten i Fastlands-BNP ikke ble sterkere i tredje kvartal skyldes en nedgang i privat konsum, og da spesielt varekonsumet. I tillegg falt investeringene innen bolig og offentlig forvaltning, slik at de samlede fastlandsinvesteringene falt etter tre kvartaler med

vekst. Industriproduksjonen, målt ved bruttoproduktet, steg gjennom de tre første kvartalene i 2014, men veksten var lavere i tredje kvartal enn i de to foregående. En oppgang i konsumet i offentlig forvaltning bidro positivt til BNP-veksten. Oljeinvesteringene var nesten uendret etter tre kvartaler med nedgang.

Den betydelige nedgangen i prisen på nordsjøolje det siste halvåret har skapt usikkerhet om utviklingen i norsk økonomi. Aktivitetsnivået i oljenæringen og leverandørnæringene faller og offentlige inntekter fra oljevirkosomhet avtar. Men samtidig medfører fallet i oljeprisen isolert sett en svekkelse av kronkursen og det bidrar til bedret konkuranseevne for norske eksportører, som igjen kan gjøre omstillingen i norsk økonomi lettere.

Lavere samlede investeringer

De totale bruttoinvesteringene utgjør nesten en tredje-

del av Fastlands-BNP og inkluderer både investeringer på norsk sokkel og investeringer på fastlandet. Den svakt nedadgående utviklingen i bruttoinvesteringene gjennom 2014, vist i figur 5, henger sammen med svak utvikling i både oljeinvesteringene og fastlandsinvesteringene. Fastlandsinvesteringene består av investeringer innen bolig, tjenester, industri og offentlig forvaltning, og utgjør en femtedel av Fastlands-BNP.

Nedgang i oljeinvesteringene

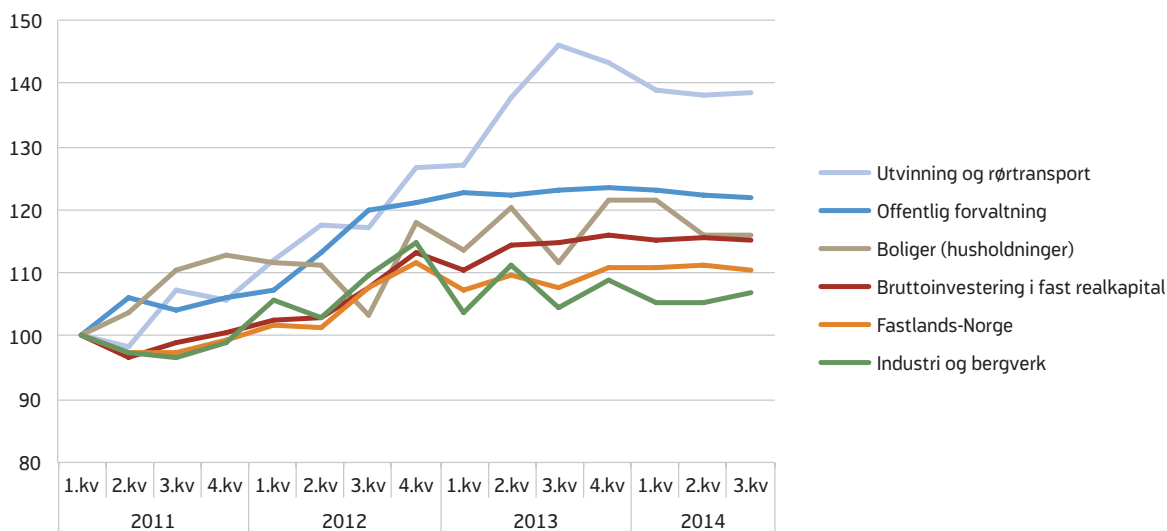
Oljeinvesteringene har i stor grad bidratt til veksten i fastlandsøkonomien de siste årene, gjennom økt etterspørsel rettet mot ulike industrinæring og tjenesteleverandører. Oljeinvesteringene nådde et toppunkt i tredje kvartal 2013 og har avtatt siden (se figur 5). Men de er fortsatt av et betydelig omfang og sto for nesten 30 prosent av de totale investeringene i tredje kvartal 2014.

Tabell 1. Utviklingen i makroøkonomiske hovedstørrelser. Årlig vekst og sesongjustert kvartalsvis vekst. Prosent

	2012	2013	4. kv 2013	1. kv. 2014	2. kv. 2014	3. kv. 2014
Bruttonasjonalprodukt	2,9	0,6	-0,1	0,5	1,1	0,5
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge	3,4	2	0,5	0,6	1,2	0,4
Konsum i husholdninger	3,5	2,1	0,3	0,8	0,7	-0,2
↪ Varekonsum	3,1	1,1	0,1	1,0	0,8	-0,8
↪ Tjenestekonsum	3	2,4	0,5	0,5	0,7	0,7
Konsum i offentlig forvaltning	1,6	1,7	1,1	0,8	1,0	0,6
Bruttoinvestering i fast realkapital	7,6	6,8	1,2	-0,8	0,3	-0,2
↪ Utvinning og rørtransport	15,1	17,1	-2,0	-2,9	-0,5	0,2
↪ Fastlands-Norge	7,4	2,9	2,7	0,1	0,4	-0,6
↪↪ Næring	10,5	-1,1	4,5	-3,2	-0,2	1,8
↪↪↪ Industri og bergverk	4	5,6	8,8	0,0	-4,7	0,1
↪↪↪ Annen vareproduksjon	6,6	6,2	8,8	0,0	-4,7	0,1
↪↪↪ Tjenester	4,4	0,1	7,7	-1,9	-4,9	-2,9
↪↪ Boliger (husholdninger)	10,9	6,4	0,5	-0,4	-0,7	-0,3
↪↪ Offentlig forvaltning	-1,8	6,5	2,4	6,9	2,5	-4,6
Eksport i alt	1,4	-3	-1,2	0,8	-1,4	2,1
↪ Tradisjonelle varer	-0,2	1	0,6	0,6	2,9	0,9
↪ Råolje og naturgass	0,5	-7,6	-3,8	2,2	-4,3	4,3
Import i alt	3,1	4,3	1,5	-1,4	-0,3	2,2
↪ Tradisjonelle varer	2,6	3,2	0,6	0,3	-1,6	1,8

Kilde: SSB

Figur 5. Utviklingen i investeringene. Sesongjustert. Indeksert: 1. kv. 2011=100

Kilde: SSB

I tråd med bransjens eget anslag, ventet vi i vår forrige prognose en nedgang i oljeinvesteringene i år. Siden den tid har prisen på et fat nordsjøolje falt fra over 80 dollar til under 50 dollar i januar. Vi har derfor i vår nåværende prognose redusert prisanslaget på et fat nordsjøolje betydelig i år og neste år. Prisnedgangen på olje ventes å bidra til et ytterligere fall i investeringene, da flere av investeringsprosjektene vil bli ulønnsomme. På bakgrunn av dette venter vi en større nedgang i oljeinvesteringene i år, fulgt av en noe mindre nedgang neste år.

Svak utvikling i boliginvesteringer

Boliginvesteringene falt gjennom de tre første kvartalene i 2014 (se figur 5). Trenden i igangsatt bruksareal til bolig har vært nedadgående gjennom de to siste årene. Fra desember 2013 til desember i fjor ble det gitt igangsettelsestillatelse til 10 prosent færre nye boliger enn i foregående tolv månedersperiode. Verdien av ordretilgang og ordreserver for byggeprosjekter viste imidlertid en moderat økning fra første til tredje kvartal i fjor.

SSBs boligprisindeks viser at prisene for hele landet samlet økte med 2,7 prosent fra 2013 til 2014, men det var ingen vekst i tredje kvartal og nedgang i fjerde kvartal. Veksten har avtatt hvert år siden 2011 og årsveksten i fjor er den laveste siden 2009. Norges Bank

senket styringsrenten i desember i fjor og bankene som operer i Norge har redusert utlånsrenten på boliglån. Det vil stimulere etterspørselen etter boliger slik at prisene antas å vokse videre, men kun moderat. Igangsatt bruksareal til bolig er en indikator for framtidige boliginvesteringer, da flere prosjekter blir gjennomført med et visst tidsetterslep. Et fallende antall igangsettelsestillatelser i fjor vil dempe veksten i boliginvesteringene i år. Vi venter derfor ikke ny vekst i boliginvesteringene før neste år.

Offentlig utgifter

Offentlig konsum og investeringer utgjør de offentlige utgiftene. Veksten i offentlig konsum gjennom de tre første kvartalene i fjor var på 3,2 prosent, målt i årlig rate, og var et viktig bidrag til veksten i fastlandsøkonomien. I vår prognose legger vi til grunn at offentlig konsum vil vokse med 2,2 prosent i år, som anslått i Nasjonalbudsjettet 2015, og at veksten vil holde seg uendret neste år.

Investeringene i offentlig sektor falt i tredje kvartal etter en positiv utvikling i første halvår i fjor (se figur 5). Målt i årlig rate tilsvarer veksten gjennom disse tre kvartalene 6,1 prosent, nesten det samme som årsveksten i 2013. Vi venter at offentlige investeringer vil vokse noe saktere i år og neste år.

Svakere vekst i privat konsum

Husholdningenes forbruk utgjør halvparten av Fastlands-BNP. Husholdningenes forbruksbeslutninger har dermed stor påvirkning på veksten i norsk økonomi. Privat forbruk økte med 1,8 prosent i de tre første kvartalene i 2014, målt i årlig rate. Dette er lavere enn veksten for 2013 samlet, og må ses i sammenheng med at varekonsumet falt i tredje kvartal, noe som bidro til den svake veksten i konsumet samlet. SSBs varekonsumindeks viser derimot god vekst i oktober og november, noe som tyder på en oppgang i varekonsumet i fjerde kvartal.

Husholdningenes forbruks- og sparingsavgjørelser avhenger av deres disponible realinntekt, det vil si inntekt etter å ha tatt hensyn til prisvekst, formue og rentenivå. Spareraten, som er sparing som andel av disponibel inntekt, har vært relativt høy de siste årene. En forklaring på dette er at husholdningene, i kjølvannet av finanskrisen, har blitt mer usikre på den økonomiske utviklingen slik at de har spart mer av forsiktighetsgrunner. En annen forklaring er at pensjonsreformen har gjort det mulig å ta ut pensjon samtidig som man fortsetter i arbeid, slik at seniorer kan ha økt sin sparing av den grunn, og siden de utgjør en stadig større andel av befolkningen har dette bidratt til økt sparing i økonomien. Vi venter at disse tendensene også vil gjøre seg gjeldene framover, og at sparingen vil holde seg høy i år og neste år.

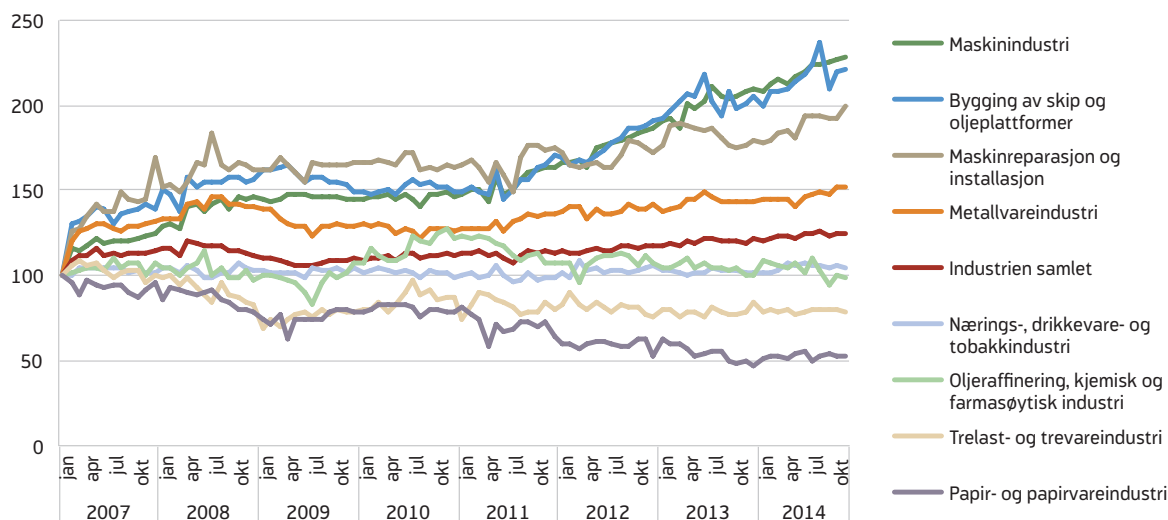
Den viktigste inntektskilden til husholdningene er lønnsinntekter. Vi venter at nedgangskonjunktoren i år vil medføre en mer moderat vekst i lønningene og en svakere vekst i sysselsettingen. Samtidig vil en fortsatt svakere kronkurs medføre høyere importpriser og bidra til høyere prisvekst, særlig i år. Dette vil føre til at disponibel realinntekt i husholdningene vil vokse saktere i år og neste år. I tillegg til de løpende inntektene, tar husholdningene hensyn til sin formue når de bestemmer sitt forbruk, og en stor del av husholdningenes formue består av eiendom. Den svakere veksten i boligprisene som vi legger i grunn i vår prognose er enda en faktor som vil dempe veksten i privat konsum i år og neste år.

Som følge av våre antakelser om utviklingen i sparing, disponibel realinntekt og boligpriser, venter vi at privat konsum vil vokse mindre i år enn i fjor. Til neste år venter vi lavere prisvekst og noe høyere lønnsvekst, samt høyere sysselsettingsvekst, slik at det private forbruket igjen vil ta seg noe opp.

Lavere vekst i industrien i år

Den samlede industriproduksjonen vokste gjennom de tre første kvartalene i fjor, men SSBs produksjonsindeks viser et fall i produksjonen i tremånedersperioden september til november (se figur 6). Det var særlig innen næringen bygging av skip og oljeplattformer at produksjonen avtok sammenliknet med den foregå-

Figur 6. Produksjonsindeks for industrien. Utvalgte industrinæringer. Sesongjustert. Indeksert: Januar 2007=100

Kilde: SSB

ende tremånedersperioden. Innen maskinindustrien har produksjonen vokst gjennom de tre første kvartalene i 2014 og den vokste videre i tremånedersperioden september til november. Produksjonen innen maskinreparasjon og -installasjon flatet ut i tredje kvartal, etter vekst gjennom første halvår i fjor, og holdt seg svak i tremånedersperioden september til november. Næringene bygging av skip og oljeplattformer, maskinindustri, samt maskinreparasjon og -installasjon er blant leverandørene til oljeindustrien.

Tilgangen på nye bestillinger gikk kraftig ned i fjor og ordrebeholdningen minket innen bygging av skip og oljeplattformer og maskinindustrien, ifølge SSBs ordreindeks. Grunnen til nedgangen er at de lavere oljeinvesteringene gir redusert aktivitet i disse næringene. Ifølge SSBs konjunkturbarometer, der et utvalg av bedriftsledere i industrien vurderer utviklingen for inneværende og kommende kvartal, har det også vært nedgang i produksjonen i fjerde kvartal i disse næringene. Dette, sammen med den varslede nedgangen i oljeinvesteringene framover, gjør at forventningene til første kvartal i år er negative innen bygging av skip og oljeplattformer og maskinindustrien.

Innen tradisjonell eksportrettet industri, som trelast- og trevareindustri, metallindustri og kjemiske råvarer samt papir- og papirvareindustrien var produksjonsutviklingen relativt flat gjennom de tre første kvartalene i fjor. Konjunkturbarometeret tyder på at produksjonen i disse næringene økte noe i fjerde kvartal og at det ventes oppgang i produksjonsvolumet i første kvartal på grunn av vekst i ordretilgangen fra eksportmarkedet.

Produksjonen i næringsmiddelindustrien økte gjennom de tre første kvartalene i 2014, men produksjonen falt i tremånedersperioden september til november, sammenliknet med den foregående tremånedersperioden. Konjunkturbarometeret melder likevel om forventninger til vekst i første kvartal i år, etter økt ordretilgang og økte eksportpriser i fjerde kvartal.

Framover venter vi at høyere etterspørsel fra utlandet, som følge av den bedre konkurranseevnen en svakere kronekurs bidrar til og som følge av høyere vekst internasjonalt, vil bidra til fortsatt økt produksjon innen eksportrettet industri. For industrien samlet venter vi

imidlertid en lavere vekst i produksjonen i år enn i fjor fordi vi venter negativ utvikling for oljeleverandørene, mens vi venter en høyere produksjonsvekst i 2016.

Oppgang i industriinvesteringene

SSBs investeringstelling fra desember tyder på en positiv utvikling for 2014 samlet, med en vekst i industriinvesteringene på 5 prosent fra 2013, målt i løpende priser. Det kan knyttes til kapasitetsutvidelse og kostnadseffektivisering innen næringsmiddel- og drikkevareindustri, metallvareindustri samt reparasjon og installasjon av maskiner. For i år tyder investeringstelling på en videre oppgang på 4,5 prosent, målt i løpende priser. Det skyldes blant annet nye prosjekter innenfor den tradisjonelle eksportrettede industrien. På bakgrunn av utviklingen i industriproduksjonen og på grunn av bedringen i konkurranseevnen til norske eksportbedrifter venter vi en moderat vekst i industriinvesteringene i år og en videre oppgang til neste år.

Bedre utsikter for norsk eksport

Utenlandsk etterspørsel etter norske varer og tjenester er viktig for industriproduksjonen. Eksport av tradisjonelle varer økte i de tre første kvartalene av 2014, mens eksport av tjenester økte i andre og tredje kvartal (se tabell 1). SSBs statistikk over varehandel med utlandet viser at verdien av fastlandseksporten var 11 prosent høyere i desember 2014 enn i desember 2013. Verdien av vareeksporten er målt i løpende priser, så veksten reflekterer både pris- og volumendringer.

Kronesvekkelsen vi har sett gjennom siste halvår bedrer konkurranseposisjonen til norske eksportbedrifter og vi venter at den vil bidra til å øke eksportvolumet. Vi venter fortsatt svak vekst i eurosonen i år, som inkluderer noen av våre viktigste handelspartnere, men at veksten tar seg noe opp neste år. Utenfor eurosonen antar vi tiltakende vekst i Sverige og at den høye veksten fortsetter i Storbritannia og USA. I sum gjør dette at vi forventer at veksten i eksport av tradisjonelle varer og tjenester tar seg opp i år og neste år, og at det vil bidra til høyere vekst i Fastlands-BNP.

Moderate vekstutsikter for fastlandsøkonomien

Som følge av det betydelige fallet i oljeprisen de siste månedene og nedgangen i oljeinvesteringene i fjorårets tre første kvartaler, venter vi en ytterligere ned-

gang i oljeinvesteringene i år og neste år. Boliginvesteringene viste en nedgang fram til tredje kvartal i fjor, og fall i antall igangsettingstillatelser gjennom 2014 vil dempe veksten i boliginvesteringene i år. Privat konsum ventes å vokse mindre i år enn i fjor som følge av lavere vekst i sysselsettingen, moderat vekst i lønningene samt høyere prisvekst. Vi venter derfor at veksten i Fastlands-BNP blir under trendvekst i år, og at fastlandsøkonomien dermed vil gå gjennom en nedgangskonjunktur. På en annen side har nedgangen i oljeprisen ført til en svekkelse av den norske kronen og dermed bedret konkurranseevnen for norske eksportører. Dette vil bidra til økt eksport av varer og tjenester i år og neste år. Høyere vekst i privat konsum og i boliginvesteringene vil, sammen med noe høyere vekst internasjonalt, bidra til oppgang i fastlandsøkonomien neste år.

NAV's arbeidsmarkedsprognose

I vår prognose legger vi til grunn at veksten i Fastlands-BNP blir lavere i år enn i fjor, men at veksten tar seg noe opp neste år. Vi forventer at arbeidsmarkedet vil følge utviklingen i realøkonomien.

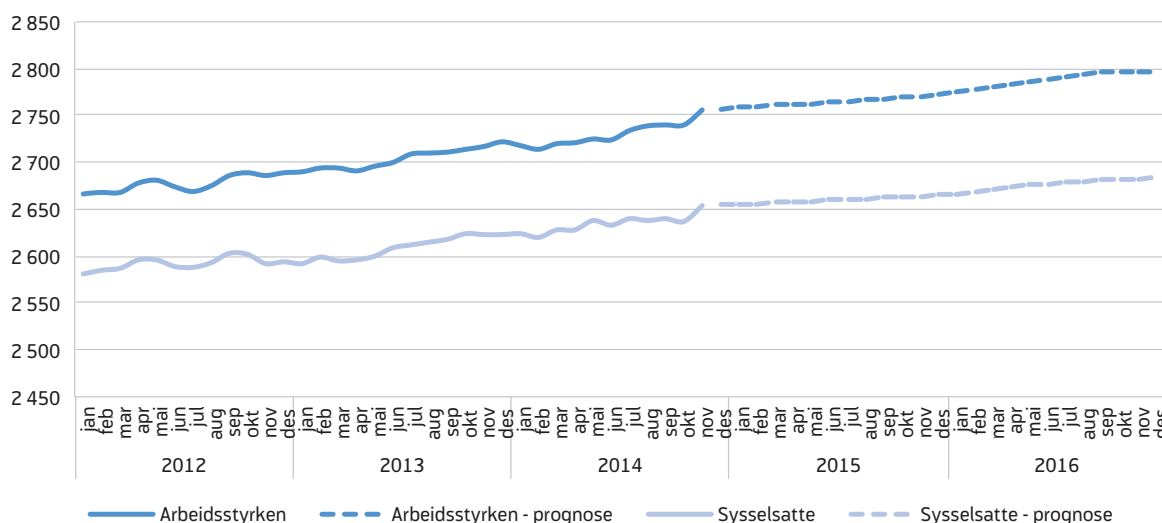
I fjor ble det 27 000 flere sysselsatte enn i 2013, målt ved AKU. Vi venter lavere vekst i sysselsettingen i år og neste år, og at det i gjennomsnitt vil være i overkant av

22 000 flere sysselsatte i år og 17 000 neste år (se tabell 3). Sysselsettingen steg betydelig i fjerde kvartal i fjor, når man tar hensyn til sesongvariasjoner, slik at vi går inn i 2015 med et høyt sysselsettingsnivå. Vårt anslag på årsgjennomsnittet for 2015 innebærer derfor kun svak vekst i antall sysselsatte gjennom året. Tilsvarende venter vi at går inn i 2016 med et relativt lavt sysselsettingsnivå, slik at vårt anslag innebærer en sterkere vekst i antall sysselsatte gjennom året enn i 2015 (se figur 7).

Antall personer i yrkesaktiv alder økte mer enn arbeidsstyrken i 2014, slik at yrkesdeltakelsen ble lavere enn i 2013. Vi venter at yrkesdeltakelsen vil fortsette å falle i år og videre neste år. Arbeidsstyrken økte i gjennomsnitt med 30 000 personer fra 2013 til 2014. Vi venter en marginalt høyere veksttakt i år og at det i gjennomsnitt vil være nesten 32 000 flere personer i arbeidsstyrken enn i fjor. Vi anslår at antallet i arbeidsstyrken vil øke med 24 000 i 2016.

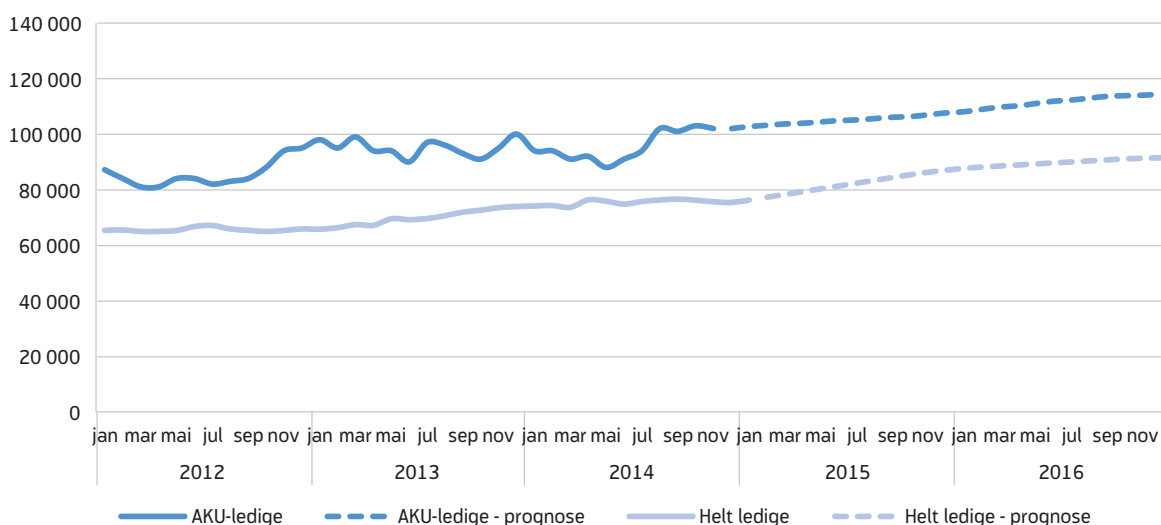
Da vi antar at arbeidsstyrken vokser mer enn sysselsettingen i år og neste år, venter vi at AKU-ledigheten øker begge årene og at antall registrerte helt ledige vil følge utviklingen i AKU-ledigheten i år og neste år. Den løpende utviklingen gjennom året innebærer likevel at helt ledige stiger mer enn AKU-ledigheten i år, justert for sesongvariasjoner (se figur 8). Vi venter en større økning i den registrerte ledigheten gjennom

Figur 7. Utviklingen i arbeidsstyrken og sysselsettingen ifølge AKU. 1 000 personer. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

Figur 8. Utviklingen i antall registrerte helt ledige og ledige ifølge AKU. Sesongjusterte tall

Kilde: SSB og NAV

Tabell 2. NAVs prognose for gjennomsnittlig antall arbeidsledige i 2014 og 2015. Faktiske tall for 2012 og 2013

	2013	2014	2015	2016
Registrerte helt ledige	69 800	75 300	82 000	90 000
Registrerte helt ledige i prosent av arbeidsstyrken	2,6 %	2,8 %	3,0 %	3,2 %
AKU-arbeidsledige i prosent av arbeidsstyrken	3,5 %	3,5 %	3,8 %	4,0 %

Kilde: NAV

Tabell 3. Årlig endring i arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige. Faktiske tall for 2013 og 2014

	2013	2014	2015	2016
Arbeidsstyrke (AKU)	1,0 %	1,1 %	1,2 %	0,9 %
Sysselsatte (AKU)	0,7 %	1,0 %	0,9 %	0,6 %
AKU-arbeidsledige	10,5 %	1,1 %	8,8 %	6,5 %
Registrerte helt ledige (NAV)	6,1 %	7,9 %	8,7 %	9,7 %

Kilde: SSB og NAV

Tabell 4. Befolkning i yrkesaktiv alder, arbeidsstyrke, sysselsatte og arbeidsledige ifølge AKU

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Befolkning 15–74 år	3 505 000	3 559 000	3 618 000	3 680 000	3 743 000	3 798 000	3 850 000
Arbeidsstyrken	2 591 000	2 590 000	2 602 000	2 629 000	2 677 000	2 704 000	2 734 000
Sysselsatte	2 524 000	2 508 000	2 508 000	2 543 000	2 591 000	2 610 000	2 637 000
Yrkesdeltakelsen	73,9 %	72,8 %	71,9 %	71,4 %	71,5 %	71,2 %	71,0 %
AKU-arbeidsledige	67 000	82 000	94 000	86 000	86 000	95 000	96 000
Registrerte helt ledige (NAV)	42 521	69 267	74 643	69 395	65 682	69 719	75 254

Kilde: SSB og NAV

2015 enn i 2014, og vi anslår at det i gjennomsnitt vil være 82 000 helt ledige registrert hos NAV i år. Det tilsvarer en ledighetsrate på 3,0 prosent (se tabell 2). Vi antar at ledigheten vil øke mindre gjennom 2016 enn i år, siden ledigheten allerede vil være på et høyt nivå ved inngangen til 2016. I gjennomsnitt anslår vi at det vil være 90 000 registrerte helt ledige i 2016 og at ledighetsraten blir på 3,2 prosent.

Bransjevise forskjeller

Nedgangen i oljeinvesteringene vil føre til lavere etterspørsel etter arbeidskraft i næringen utvinning av råolje og naturgass og innen ulike industrinæring og tjenesteleverandører til oljesektoren. Kun 2,3 prosent av totalt antall sysselsatte i Norge jobber i næringen utvinning av råolje og naturgass, mens leverandørindustrien har om lag halvparten av produksjonen og sysselsettingen i industrien. Både produksjonsfall og fall i ordretilgangen og ordreservene i andre halvdel av 2014 vil trolig føre til lavere etterspørsel etter arbeidskraft innen bygging av skip og oljeplattformer i år sammenliknet med i fjor. Antall registrerte ledige med bakgrunn fra ingeniør- og ikt- fag og fra industriarbeid, begge yrker knyttet til oljenæringen og leverandørene, har vist en klart økende trend siden august i fjor, og vi venter at denne trenden fortsetter i år.

Varehandel er en stor næring med 13,2 prosent av totalt antall sysselsatte. Husholdningenes etterspørsel etter varer påvirker etterspørselen etter arbeidskraft i næringen. Sysselsettingen falt fra første til tredje kvartal i fjor, ifølge tall fra KNR. Sesongjusterte tall fra NAV viser at antall ledige med bakgrunn fra butikk- og salgsarbeid, som har vært økende siden andre halvår 2012, har gått noe ned de siste fire månedene. Dette kan sees i sammenheng med en høyere vekst i varekonsumet i oktober og november enn i de foregående månedene. Vi venter imidlertid at veksten i privat konsum vil være lavere i år enn i fjor, før den styrker seg i 2016, og at sysselsettingen innen varehandel dermed vil fortsette å gå noe ned framover. Det kan føre til at ledigheten stiger noe innen butikk- og salgsarbeid i år. Dersom husholdningene blir veldig forsiktige på grunn av den økte usikkerheten i norsk økonomi knyttet til oljeprisfallet, kan ledigheten øke mer.

Makromodellen MODAG

Denne prognosen er basert på modellsimuleringer vi har gjort med den makroøkonometriske modellen MODAG. MODAG er en modell for norsk økonomi utviklet av Statistisk sentralbyrå (SSB). Modellen er estimert på årlige nasjonalregnskapsdata og er basert på økonomisk teori. For mer informasjon om MODAG, se <http://www.ssb.no/forskning/beregningsmodeller/modag>.

Ny likning for registrerte helt ledige

Helt ledige er en sentral variabel i NAVs prognoser. MODAG inkluderer ikke registrert ledighet. Arbeidsledigheten ifølge arbeidskraftundersøkelsen (AKU-ledigheten) er den eneste ledighetsvariabelen i MODAG. NAV har utarbeidet en ny likning for registrert ledighet og inkludert denne i MODAG. Likningen er en likevektkorrigeringsmodell der den løpende endringen i antall helt ledige er estimert å følge av den løpende endringen i AKU-ledigheten og avviket mellom nivåene på AKU-ledighet og registrert ledighet året før. Likningen inkluderer også et restledd, slik at modellbrukeren kan justere helt ledige dersom for eksempel løpende konjunkturstatistikk indikerer at helt ledige blir annerledes enn den estimerte likningen tilsier. NAVs anslag på registrerte helt ledige er basert på denne likningen.¹

.....
¹ Dokumentasjon om denne likningen vil bli publisert som NAV-notat under fanen NAV og samfunn på nav.no.

Bygge- og anleggsnæringen ansetter om lag 8 prosent av den totale sysselsettingen i Norge. Igangsatt bruksareal til boliger har vist en nedadgående trend de to siste årene, og boliginvesteringene falt gjennom fjoråret. På tross av dette vokste sysselsettingen gjennom de tre første kvartalene i fjor, ifølge tall fra KNR. Antall ledige med bakgrunn fra bygge- og anleggsarbeid har også gått ned siden oktober. Så selv om vi venter at boliginvesteringer ikke vil vokse før til neste år, venter vi at sysselsettingen i næringen skal fortsette å øke framover.